

IN BALLUM

Opa Sippelaar en Ritske Jelmera

Het verhaal van Ritske Jelmera, de eerste heer van Ameland.

Opa Sippelaar heeft een boek gekocht over het kasteel van Ballum. Er is een dvd bij en die wil hij bekijken. Maar hij heeft geen tv, geen dvd-speler en een computer heeft hij ook niet. Al die elektrische apparaten, opa heeft er niets mee. Maar nu heeft hij het boek gelezen en wil wel graag weten wat er op die dvd staat. Dus nemen Tim en Tamara opa mee naar huis, zetten de tv aan, starten de dvd en gaan gezellig naast hem op de bank zitten.

Ze zien hoe 2000 jaar geleden de duinen van de strandvlakte, die later Ameland werd, steeds aangroeiden en hoe er vanaf ongeveer het jaar 700 mensen kwamen wonen. Eerst in de zomers, omdat ze in dan hun schapen en koeien konden laten grazen en ontdekten dat je op zandgrond goed rogge kon verbouwen. Ze bekijken hoe monniken op Ameland kwamen wonen en de mensen op Ameland samen met hen woonden, baden en werkten. Het klimaat was goed, het was warmer dan nu en de Waddenzee was nog niet zoals we die zee nu kennen. De mensen woonden in plaggehutten en houten huizen. Ambla, zoals het toen heette, was eigenlijk nog geen eiland, de mensen konden over het droge wad heen en weer lopen naar Friesland. Maar rond 1250 begon dit alles te veranderen. Het werd kouder en zware stormen vernietigden de laag veengrond van de Wadden. Er ontstond een ondiepe zee, die je alleen nog kunt oversteken met laag water.

Wadlopend naar Ambla, wat nu Ameland heet.

Als Ritske Jelmera in 1383 in Ternaard wordt geboren, kun je alleen nog met laag water naar Ameland lopen. Op de door monniken aangelegde dijk staat hij vaak naar Ameland te kijken. Hoe zou dat eiland er uit zien? Soms loopt hij bij laag water een stukje het wad op. Als zijn vader dat ontdekt, neemt hij hem mee langs de hoogste platen van het wad en samen bereiken ze Ambla. De kleine Ritske moet stevig doorlopen, langer dan drie uur mogen ze er niet over doen, want dan komt de vloed alweer opzetten. Ritske is dol op Ameland, samen met zijn vader steekt hij het hele eiland over totdat ze bij de Noordzee en het strand aankomen. Hij zegt dan tegen zijn vader: "Hier wil ik later wonen."

Ritske groeide niet op bij zijn ouders.

Het is in die tijd de gewoonte dat kinderen van voorname edelen opgroeien in het huis van familie. Daar leren ze nieuwe vaardigheden. Zo gaat het ook met Ritske. Hij gaat daar naar school en hij blijkt een goede leerling te zijn. Alles vindt hij interessant. Ritske bekwaamt zich zonder moeite in zeevaart, kennis van landbouwproducten en grasgewassen, veeteelt maar ook rechten van edelen en burgers. Als hij niets meer kan leren, gaat hij terug naar Ternaard. Hij is een jonge man geworden en wordt net als zijn vader een edelman, of hoofddeling zoals ze die toen noemden, een voorname man in het dorp.

Beschermheer Albrecht van Beieren neemt Ritske in dienst.

Rond het jaar 1400 zijn de bewoners van Ameland hun eigen baas. Ze werken samen met de monniken, die als leider een abt hebben en in kloostergemeenschappen wonen in Buren, Ballum en Hollum. Het echte klooster Foswerd van de monniken staat in Ferwerd, maar oude mensen zeggen dat het hoofdklooster vroeger op Ameland stond. Niet veel later steekt Ritske het wad weer over naar Ameland. Ver weg in de stad waren zijn gedachten altijd bij Ameland. Ritske zoekt een stuk grond en vindt dat aan een diepe geul vlakbij het dorp Ballum. Hij laat daar een burcht bouwen met dikke stenen muren van kloostermoppen. Het is een tamelijk eenvoudige woontoren, van waaruit hij het hele wad tot aan de Friese kust kan overzien. En dat is nodig want zeeroversbendes vallen regelmatig Amelander schepen aan en komen zelfs het eiland op om buit te maken. Albrecht van Beieren, de graaf van Holland neemt Ritske als hoofddeling in dienst. De graaf vertelt Ameland te willen beschermen tegen zeerovers en Ritske Jelmera moet daarvoor huurgelden verzamelen voor zijn Heer. Maar Albrecht van Beieren vergeet gedurende een lange tijd het kleine eiland. Ritske verklaart zichzelf heer van Ameland en voorziet alle Amelander schepen van een document, de zeebrief. Hiermee kunnen de Amelanders op hun vissersschepen en handelsschepen anderen laten zien dat ze eerlijke zeelieden zijn. Ritske krijgt meer land rondom zijn woontoren, of stinze zoals ze zulke kastelen noemen. Hij bouwt boerderijen en schuren en wordt een rijk man. Met problemen kun je bij hem terecht en omdat hij overal een goede oplossing voor kan bedenken raken de eilanders eraan gewend dat ze een heer hebben. Zo rekent hij uit hoeveel hooi er nodig is om een koe of paard genoeg eten te geven in de winter en hoeveel grond een boer nodig heeft voor het winnen van hooi. De Amelanders zullen deze methode nog tot in de 19^e eeuw gebruiken!

Vrij Ameland.

In het jaar 1445 is er bij Hartwerd een grote bijeenkomst van edelen. Tijdens die bijeenkomst, die het Convent van Hartwerd wordt genoemd, wordt Ritske Jelmera erkend als heer van het vrije Ameland. Er wordt verklaard dat Ameland geen bezit meer is van Ferwerd en dus ook niet van Friesland. Eerder al wist Jelmera te bereiken dat de problemen tussen Holland, Friesland en de Hanzestad Bremen worden opgelost. Hij is een bijzonder goede onderhandelaar, een diplomaat! Zeeroverij wordt vanaf dat moment in alle landen streng bestraft. Het wordt veiliger op zee. Daardoor kunnen de Amelanders ongestoord handeldrijven met hun schepen en dat doen ze. Van het vroege voorjaar tot in het najaar bevaren ze de Noordzee en Atlantische kust, van Portugal, Spanje en Frankrijk tot Duitsland, Denemarken, Noorwegen en Zweden.

De naam Jelmera verandert in Cammingha.

Als Ritske Jelmera op 17 januari 1450 overlijdt is hij 67 jaar oud. Heel veel mensen sterven in de Middeleeuwen al als ze een jaar of 40 jaar zijn, dus Ritske Jelmera werd veel ouder dan de meeste mensen, zijn zoon Sascker was toen zelfs al overleden. Hij wordt opgevolgd door zijn kleinzoons: Romke, Keimpe en Hayo. Als Hayo trouwt met een Cammingha wordt hij daarmee ook eigenaar van het Camminghahuis en de vele bezittingen van die familie in Leeuwarden. Hij verandert zijn naam van Jelmera in Cammingha en dat blijft gedurende twee eeuwen de familienaam.

Foto's uit boek + dvd:
'Het Slot van Ballum'